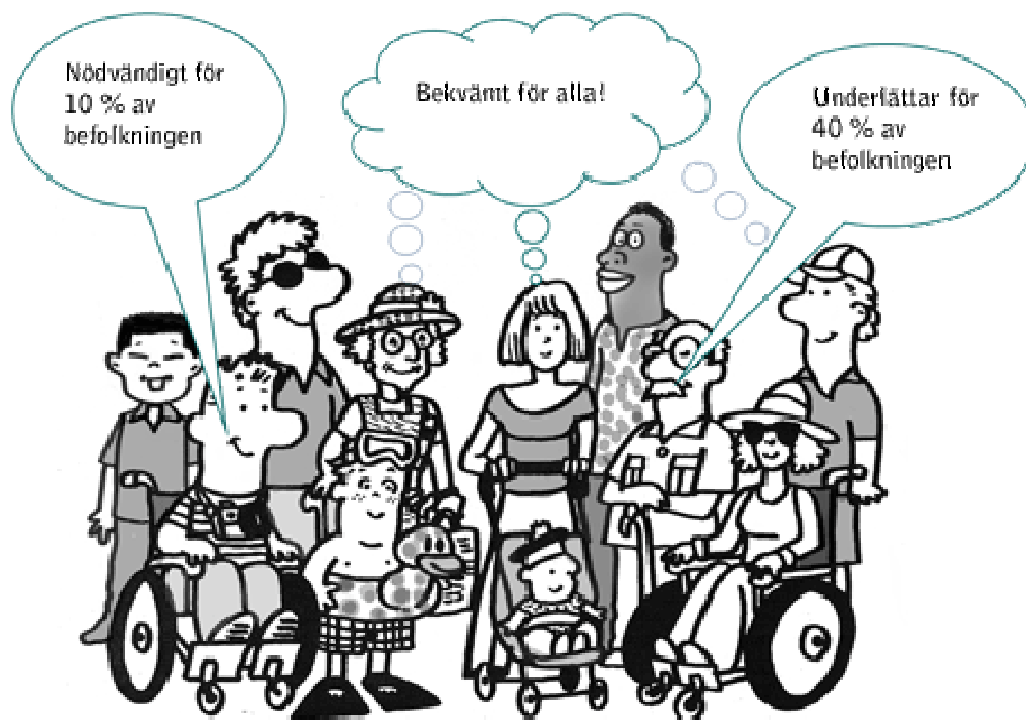

Ett Östersund för Alla

- en strategi för ett inkluderande samhälle
genom Design för alla

Beslutad av:
Kommunstyrelsen 2015-02-10 § 63

Innehållsförteckning

DÄRFÖR SKA VI HA EN STRATEGI FÖR ÖKAD INKLUDERING	3
Politisk vision för Östersunds kommun	3
Val av begrepp	3
Strategins avgränsningar	3
DET HÄR ÄR DESIGN FÖR ALLA	4
Design för Allas sju grundprinciper	4
1. Lika möjlighet till användning	5
2. Flexibel användning	5
3. Enkel och självklar användning	5
4. Information som går att uppfatta	5
5. Tolerans mot misstag	5
6. Låg fysisk ansträngning	6
7. Utrymme för komma intill och använda	6
GEMENSAMMA STRATEGISKA UTVECKLINGSOMRÅDEN	7
Strategiområde 1: Utveckla och formalisera samverkansformer	7
Förslag på aktiviteter som alla aktörer kan göra för att utveckla samverkan	7
Strategiområde 2: Genomföra kunskapshöjande åtgärder	8
Förslag på aktiviteter som alla aktörer kan göra för att höja kunskapen	8
Strategiområde 3: Förbättra information och genomföra marknadsföringsinsatser	8
Förslag på aktiviteter som alla aktörer kan göra för att förbättra information och marknadsföring	8
Strategiområde 4: Utveckla tillgängliga och användbara miljöer, produkter och tjänster	9
Förslag på aktiviteter som alla aktörer kan göra för att utveckla användbara verksamheter	9
EN STARKARE STRATEGI GENOM SAMVERKAN MELLAN KOMMUNEN OCH PRIVATA AKTÖRER	10
Färre hinder leder till ökade vinster	10
Så här samverkar vi för att riva hindren	10
GEMENSAM AVSIKTSFÖRKLARING FÖR ETT ÖSTERSUND FÖR ALLA	12
Bilaga 1, Analys av de förutsättningar som ligger till grund för prioriterade strategiområdena	13
Bilaga 2, Definition av begrepp	18
Bilaga 3, Styrande och stödjande dokument för ökad inkludering inom tillgänglighetsområdet	19
Bilaga 4, Handlingsplaner för de kommunala nämndernas verksamhetsområden (separat bilaga)	

Därför ska vi ha en strategi för ökad inkludering

Denna strategi ska visa vad Östersunds kommun menar med ett samhälle utan hinder, samt hjälpa oss som samhällsplanerar, bygger och utför verksamhet att riva de hinder som finns och se till att inte nya hinder uppstår. Ett samhälle utan hinder är ett inkluderande samhälle, och gör Östersund till en attraktiv plats att bo och verka i.

Östersunds kommun har genom antagandet av översiktsplanen Östersund 2040 samt tillväxtplanen Mer [*] Östersund bestämt att det är synsättet Design för alla som ska vara metoden för att skapa ett mer inkluderande samhälle. I ett inkluderande samhälle ingår hela livscykeln och alla delar som livet består av. Kommunen ansvarar för flera av dessa delar, men ansvar finns också hos det privata näringslivet och privata fastighetsägare. Därför är det ett gemensamt arbete, där kommunens strategi tas fram och efterlevs i samverkan mellan det offentliga och privata. Strategin ”Ett Östersund för Alla” är en gemensam avsiktsförklaring hur vi tillsammans skapar ett inkluderande samhälle.

En strategi ger svaret på VAD och HUR man går tillväga för att förverkliga en vision, samt uppfylla de krav som lagar och omvärld ställer. Det är en långsiktig taktik som förutsätter engagemang från alla som står bakom den.

Politisk vision för Östersunds kommun

Ett demokratiskt, socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart Östersund är den gemensamma, grundläggande visionen för Östersunds utveckling och utgångspunkten för det långsiktiga politiska arbetet.

Detta är den politiska vision som kommunfullmäktige har fastställt och som ska genomsyra all kommunal verksamhet. De mål- och styrdokument som utarbetas och det arbete som bedrivs i kommunen ska styra mot den politiska visionen. Strategin ”Ett Östersund för Alla” är ett av dessa styrdokument.

Val av begrepp

Design för Alla, Universal Design och Universell utformning är olika begrepp för i huvudsak samma syn- och arbetssätt. Arbetssättet syftar till att avveckla fysiska och sociala hinder för att skapa inkludering på alla områden i livet. I denna strategi har vi valt att använda begreppet Design för alla.

Strategins avgränsningar

Synsättet Design för alla innebär att alla offentliga och privata miljöer, produkter och tjänster bör utformas med tanke på en mänsklig mångfald utifrån t ex storlek, språk, etnicitet, kön och funktionsförmåga. Det är många olika perspektiv och förutsättningar som därmed behöver beaktas.

I strategin Ett Östersund för Alla kommer fokus att ligga på hur vi kan ta bort hinder i samhället. Den övergripande inriktningen blir därmed användbarhet och tillgänglighet till fysiska miljöer, produkter, tjänster och information.

Därmed inte sagt att synsättet Design för alla enbart ska användas inom denna begränsade del av mångfaldsbegreppet. Förhoppningsvis hjälper denna strategi till att ett mer inkluderande syn- och arbetssätt etableras överlag. I många fall går det att ”slå flera flugor i en smäll”.

Det här är Design för Alla

Design för Alla är design för den mänskliga mångfalden, social delaktighet och jämlikhet. Detta holistiska och innovativa angreppssätt är en kreativ och etisk utmaning för alla planerare, formgivare, företagare, administratörer och politiker.

Syftet med Design för Alla är att ge alla människor samma möjligheter att delta i alla delar av samhället. För att uppnå detta måste byggd miljö, vardagliga ting, tjänster, kultur och information – kort sagt allt som är formgivet och gjort av människor för människor – vara tillgängligt och användbart för alla människor i samhället och svara mot en ökande mänsklig mångfald.¹

I praktiken är Design för alla ett arbetssätt som innebär att alla produkter, miljöer och tjänster utformas för att fungera för så många människor som möjligt. Utgångspunkten är att vidga målgruppen och se till människors skilda behov i olika situationer i livet, och inte fokusera på särskilningar för vissa grupper, till exempel personer med funktionsnedsättning.

Det är utformningen – designen - av en produkt, tjänst eller miljö som oftast kan utgöra både problemet och lösningen – inte människan som använder den. Utformningen av våra byggda miljöer, tjänster och vardagliga föremål kan exkludera eller inkludera beroende på kvaliteten på utförandet och besluten bakom. Genom att använda sig av arbetssättet Design för alla som en allmän riktlinje för beslutsfattande, planering och produktutveckling fokuserar vi inte längre på den ”normala människan” utan istället på den mänskliga mångfald som kännetecknar verkligheten. Resultatet blir då miljöer, tjänster och produkter som är lätta att förstå och bekväma att använda.

Design för alla kan exempelvis betyda att alla kunder ska kunna använda samma ingång eller att både korta och väldigt långa personer ska kunna sitta bekvämt i en restaurang. Det kan också handla om att bakgrundsmusik i en butik läggs på en ljudnivå som gör det möjligt att föra samtal oavsett om man hör bra eller inte, eller att skapa informationsskyltar som är tydliga och möjliga att förstå även om man inte talar svenska eller har lite svårt att läsa.

Design för Allas sju grundprinciper

Vid Centrum för Universal Design på North Carolina State University har man utvecklat sju principer för Universal Design, det vill säga Design för alla². Genom att använda dessa sju steg i designprocesser säkerställs att miljöer, produkter och tjänster skapas utifrån en mänsklig mångfald. Det gör att alla människor behandlas lika och behovet av särskilningar minskar eller

¹ ur EIDD (European Institute for Design and Disability) Stockholm Declaration, 2004

² http://www.ncsu.edu/ncsu/design/cud/pubs_p/docs/udffile/chap_3.pdf

försvinner. Det innebär också att alla människor ges möjligheten att vara självständiga och bli inkluderade i samhällslivet.

1. Lika möjlighet till användning

Miljön, produkten eller tjänsten missgynnar eller brännmärker ingen användare.

Det behövs ingen speciell åtgärd för att kunna ta del av en miljö, produkt eller tjänst, till exempel behöva be om hjälp för att ta sig in eller behöva anmäla i förväg att man har en allergi. Exempel: automatiska dörrar, ramp istället för trappa eller både och vid samma plats, varierat utbud av maträtter hos caféer och restauranger, alla kundtoaletter är lika rymliga och användbara.

2. Flexibel användning

Miljön, produkten eller tjänsten är anpassad till varierande och individuella preferenser och förmågor.

Exempel: en sax som både vänster- och högerhänta kan använda, betalkortläsare som kan justeras i höjd, lekplats med många olika möjligheter till aktivitet, meny på läsplatta där text kan läsas upp digitalt eller förstoras.

3. Enkel och självklar användning

Miljön, produkten eller tjänsten ska vara lätt att förstå oavsett användarens erfarenhet, kunskap, språkförmåga eller koncentrationsförmåga för tillfället.

Exempel: datorprogram som går att använda utan manualer eller hjälpmedel, tydligt låsvred på toaletter, reception eller kundtjänst placeras i direkt anslutning till entré, skyltning med tydliga pictogram istället för text.

4. Information som går att uppfatta

Den information som miljön, produkten eller tjänsten ska förmedla går fram effektivt oavsett förhållanden i omgivningen och användarens uppfattningsförmåga.

Exempel: informationsskyltar placeras där alla kan se och på många olika ställen, skyltar som är upplysta vid mörker, skyltar med tillräckligt stor text, bra belysning så att det går att se ansiktsuttryck, läsa på läppar och se kroppsspråk, tydliga orienteringstavlor i stora varuhus, digital information som kan läsas upp eller förstoras.

5. Tolerans mot misstag

Miljön, produkten eller tjänsten ser till att eventuella fel eller misstag vid användandet inte leder till allvarliga konsekvenser.

En miljö eller produkt utformas så att det aldrig blir farligt att göra fel, eller att det ska vara möjligt att ändra sig utan att konsekvenserna blir för stora. Exempel: tillräckligt lång inställd tid för att hinna passera automatiska dörrar, tåliga material som håller för slitage, greppvänliga glas, ångra-funktion i datorprogram, kontrastmarkerade glaspartier och nivåskillnader, inga utstickande hinder i kroppshöjd.

6. Låg fysisk ansträngning

Miljön, produkten eller tjänsten kan användas effektivt och bekvämt med ett minimum av ansträngningar.

Exempel: engreppsblandare på toaletter, lättöppnade dörrvred, automatiska dörrar, lättöppnade förpackningar, korta och användbara gångvägar mellan busshållplats och serviceinrättning, god ventilation.

7. Utrymme för komma intill och använda

Det måste finnas tillräckligt utrymme för att användarna ska kunna komma fram till, nå och använda en miljö, produkt eller tjänst.

En miljö eller produkt behöver ha storlek och utrymme så de kan användas oberoende på användarens position, storlek, rörlighet och kroppsställning. Exempel: tvättställ och butiksdiskar som är justerbara i höjd, reglage och knappar sitter i lämplig höjd och döljs inte av möblering, gångytor som tillåter att två personer går i bredd, stora displayer för touchfunktioner, alla kundtoaletter är rymliga och användbara, stora provrum.

Gemensamma strategiska utvecklingsområden

Östersunds kommun har gjort en analys (se bilaga 1) för att identifiera vilka strategiska utvecklingsområden som ska leda till ett mer inkluderande samhälle genom arbetssättet Design för alla och följande fyra områden har bedömts särskilt viktiga:

- Utveckla och formalisera samverkansformer
- Genomföra kunskapshöjande åtgärder
- Förbättra information och genomföra marknadsföringsinsatser
- Utveckla tillgängliga och användbara miljöer, produkter och tjänster

Nedan presenteras respektive strategiområden tillsammans med förslag på aktiviteter som privata aktörer kan genomföra för att riva hinder och förbättra användbarheten. De kommunala nämndernas aktiviteter behandlas separat (se bilaga 4).

Strategiområde 1:

Utveckla och formalisera samverkansformer

För att skapa ett inkluderande samhälle behövs insatser från både offentliga och privata aktörer som samverkar tillsammans. Även civilsamhället med föreningar och intresseorganisationer spelar en viktig roll. Tillgänglighetsarbetet är en servicekedja som inte är starkare än sin svagaste länk – kommun, fastighetsägare och näringsidkare spelar lika viktiga roller. En bättre samverkan mellan olika aktörer ger också förutsättningar att använda de ekonomiska resurserna på bästa sätt, till exempel vid ombyggnationer och andra större investeringar.

Förslag på aktiviteter som alla aktörer kan göra för att utveckla samverkan

Denna strategi är ett första viktigt steg för en bättre samverkan mellan alla aktörer. Genom att ställa sig bakom strategin och dess avsiktsförklaring skapar vi en gemensam grund att utgå ifrån.

Kartlägg vilka sammanhang av samverkan din verksamhet ingår i idag, till exempel i avtal mellan fastighetsägare och hyresgäst. Det kan också vara i olika sammanslutningar, till exempel handelsorganisationer eller intresseförbund. Går det att påverka beslut och så att de blir mer Design för alla? Finns det gemensamma verksamheter som kan utformas på mer användbara sätt? Finns det alltid tid till samråd vid större investeringar och evenemang?

Kontakta kommunen i god tid vid tillståndsärenden som till exempel bygglov. Då finns utrymme för diskussioner kring användbarhetsfrågor och möjligheter till hjälp med förslag på utformning från kommunens tillgänglighetsstrateg.

Strategiområde 2: Genomföra kunskapshöjande åtgärder

Generellt är kunskapen låg kring användbarhetsfrågor, både vad som kan uppfattas som hinder och hur man river dem. Orsaken är ofta en begränsad förståelse hur andras funktionsförmåga kan skilja sig från den egna, och att vårt samhälle i grunden utgår från en begränsande norm. Det är därför viktigt att fortlöpande arbeta med attitydfrågor och frångå normtänkandet. Därefter blir det lättare att kunna identifiera vilka åtgärder som behöver göras för att hitta och riva hinder.

Förslag på aktiviteter som alla aktörer kan göra för att höja kunskapen

Samla alla som arbetar i verksamheten för att diskutera Design för alla-synsättet, förslagsvis med utgångspunkt i denna strategi. Enas kring hur er verksamhet ska införliva synsättet och vilka åtgärder som behövs för att lyckas, till exempel bemötandeutbildning eller inventering av fysiska hinder.

Testa verksamheten för att själva upptäcka olika hinder, till exempel genom att transportera en tvillingbarnvagn genom butiken, genom att be någon utomstående att genomföra ett köp eller ta del av er hemsida eller telefonkundtjänst. Genom att kontakta och få synpunkter från en förening för personer med funktionsnedsättningar kan ni få ytterligare kunskap om hur användbar verksamheten är.

Ta del av den information och kunskap som finns inom området, till exempel genom att bjuda in kommunens tillgänglighetsstrateg till arbetsplatsträffar eller strategimöten. Det finns bra webbaserade utbildningar, till exempel Konsumentverkets och Svensk Handels E-utbildning Butik för alla (<http://www.eko.kov.se/tillganglighet/>)

Strategiområde 3: Förbättra information och genomföra marknadsföringsinsatser

Tillgång till information om en verksamhet är alltid viktig, inte minst om man som kund är van vid att det finns hinder som försvårar. Genom att erbjuda information om en verksamhets användbarhet underlättar man för gamla kunder och har möjlighet att locka till sig nya. Det är också viktigt att marknadsföra utifrån ett användarperspektiv, för att kunna nå hela bredden av kunder.

Förslag på aktiviteter som alla aktörer kan göra för att förbättra information och marknadsföring

Komplettera den ordinarie besöksinformationen om er verksamhet, till exempel på er hemsida, med information om användbarhet. Informationen kan handla om det finns trappsteg inne i butiken, om entrén har automatisk dörröppning eller att det finns kundtoalett.

Fundera på om det finns behov av fler eller tydligare informationsskyltar i er verksamhet, det gäller både hänvisning till verksamheten och när kunderna har kommit fram. Kan kunden självständigt hitta till provrummen eller kundtoaletten? Är skyltarna tillräckligt upplysta och rätt placerade? Behöver skyltarna kompletteras med pictogram och engelsk text?

Våga marknadsföra er verksamhet utifrån ett användarperspektiv. När verksamheten fått tillräckligt med kunskap om, och även rivit, hinder behöver kunderna få veta det. Berätta att verksamheten är inkluderande och välkomnande, till exempel med värdeord som ”tillgänglig”, ”användbar” och ”funktionell”.

Strategiområde 4:

Utveckla tillgängliga och användbara miljöer, produkter och tjänster

Genom att öka kunskapen och förbättra informationen kommer man långt med att förbättra befintlig verksamhet, men det är alltid svårare att göra om i efterhand än att göra rätt från början. Det är därför särskilt viktigt att ha med sig Design för alla-synsättet när vi har möjlighet att utveckla nya miljöer, produkter och tjänster för att dessa ska bli så användbara som möjligt. På så sätt undviker vi att lägga onödiga kostnader på att göra om i efterhand. Ett sätt för att lyckas skapa användbara och tillgängliga miljöer är att utgå från skriften Bygg ikapp³.

För att en destination, oavsett om det är en kommun, en stad eller annan plats, ska kunna uppfattas som välkomnande och inkluderande behöver det finnas tillräckligt många användbara miljöer, produkter och tjänster. Det är därför viktigt att alla aktörer i Östersund bidrar utifrån sina ansvarsområden och förutsättningar i detta arbete.

Förslag på aktiviteter som alla aktörer kan göra för att utveckla användbara verksamheter

Låt Design för alla-synsättet vara levande i er verksamhet och diskutera användbarhetsfrågor så ofta det går. Införliva frågor kring användbarhet i till exempel kvalitetsuppföljningar, kundundersökningar och medarbetarsamtal.

Ställ höga användbarhetskrav i upphandlingar och vid inköp av nya produkter.

Se till att det finns tillräckligt faktaunderlag för användbarhetsfrågor när ni planerar för ny verksamhet och ny- om- eller tillbyggnad. Kontakta en tillgänglighetskonsult eller kommunens tillgänglighetsstrateg i början av planeringen. Följ de råd och rekommendationer som anges i skriften Bygg ikapp.

³ Bygg ikapp – för ökad tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning (Elisabeth Svensson, Svensk Byggtjänst, senaste upplagan är från 2012)

En starkare strategi genom samverkan mellan kommunen och privata aktörer

Tillsammans är vi starka, det gäller i många sammanhang och inte minst när det kommer till förändringsarbete. För att kunna efterleva synsättet Design för alla behövs förändringar på många olika plan – i den fysiska miljön, hur vi utformar vår information och våra tjänster, och hur vi ser på mänsklig mångfald. Det handlar om att med inlevelse, förståelse och öppenhet förändra våra arbetssätt och attityder.

Färre hinder leder till ökade vinster

Ansvar för att riva hinder och se till att inte nya hinder uppstår ligger på oss alla. Livet består av många olika delar, som alla behöver vara användbara och hindersfria för att det ska fungera – bostaden, utbildning, arbete, nöjen, inköp, rekreation och så vidare.

En del av hindren ska vi riva för att lagen säger att vi är skyldiga till det. De flesta hindren ska vi riva i alla fall, eftersom det är medmänskligt och inkluderande, men inte minst för att det skapar vinster för alla. Vinsterna hos individen ligger i den ökade självständigheten och valfriheten, både som medborgare och kund. Vinsterna hos näringslivet ligger i möjligheten att ta emot en större andel kunder och därmed ökad omsättning. För kommunens del ligger vinsterna dels i fler nöjda medborgare, och förhoppningsvis fler som vill flytta hit, men också i ett minskat behov av välfärdstjänster. I en analys genomförd av Nordanalys AB finns beräkningar på vad förbättrad användbarhet genom färre hinder ger i ökad omsättning. Analysen är tydlig – vad vi än gör på området kommer det att kunna leda till vinster för alla parter⁴.

Så här samverkar vi för att riva hindren

Ett förändringsarbete av den kaliber som ett gemensamt arbetssätt över offentliga och privata gränser betyder, behöver formaliseras. Det behöver också vara tydligt vad det är som samarbetet handlar om. Den avslutande avsiktsförklaringen utgör ”minsta gemensamma nämnare” för det gemensamma förändringsarbetet. Målsättningen är att alla aktörer – offentliga som privata – kan ställa sig bakom avsiktsförklaringen och därmed bidra till målsättningen att skapa Ett Östersund för Alla.

För att driva det gemensamma tillgänglighetsarbetet framåt kommer Destination Östersund att integrera synsättet Design för alla i sin verksamhet, vilket bland annat betyder att frågorna diskuteras frekvent på morgonmöten, Östersundsdagarna och andra gemensamma sammankomster. De nätverk/branschråd som ryms inom Destination Östersund kommer också att fokusera mer på användbarhetsfrågor, och bjuda in kommunen när det är aktuellt för samverkan. Destination Östersund kommer också att bjuda in representanter från kommunen, t ex tillgänglighetsstrategen, till möten då användbarhetsfrågor ska diskuteras, det gäller också styrelsemöten. Därtill blir Design för alla en viktig beståndsdel i Destination Östersunds kommande hållbarhetsstrategi.⁵

⁴ Tänkbara effekter av åtgärder för förbättrad tillgänglighet i Östersund, Nordanalys AB 2013

⁵ Samverkansformerna föreslås av Destination Östersund genom Anna Wersén, VD, samt Susanne Norrman, ordförande, december 2014.

Östersunds kommun bjuder in representanter från det privata näringslivet till regelbundna träffar för att diskutera tillgänglighets- och användbarhetsfrågor. Inbjudan går via Destination Östersund och fastighetsägarnätverket. De befintliga träffarna mellan kommunen och de privata fastighetsägarna kommer att kunna fungera som samrådsorgan, och dessutom kommer särskilda träffar anordnas vid behov. Diskussionsträffarna kan röra större och övergripande samverkansprojekt och då med många deltagare inbjudna. Det kan också bli aktuellt med mindre träffar kring mer specifika användbarhetsfrågor som berör enskilda verksamheter och fastigheter.

Gemensam avsiktsförklaring för Ett Östersund för Alla

Vi låter synsättet Design för alla genomsyra våra verksamheter, vilket betyder att vi kan behöva förändra arbetssätt och genomföra förändringar i så väl den fysiska miljön som i vårt bemötande. De kostnader som kan uppstå ser vi som investeringar som kommer att leda till vinster längre fram.

Vi ser vår roll i servicekedjan och samverkar med andra aktörer för att riva hinder, vilket betyder att vi först ser till möjligheten att skapa användbara lösningar innan vi definierar och sätter gränserna för vårt formella ansvar. Ibland behöver vi göra saker vi inte egentligen har ansvar för, ibland får vi möjligheten att dra fördelar av andras insatser.

Vi förstår att tillsammans är vi starka och att Östersund som destination behöver en "kritisk massa" av välkomnande och tillgängliga miljöer, produkter och tjänster för att kunna vara Ett Östersund för Alla. Vi hjälps därför åt att lyfta goda exempel och lär av varandra, och ser vinsterna med gemensam marknadsföring med fokus på välkomnande användbarhet.

Östersund den.....

Östersund den.....

.....
AnnSofie Andersson
Östersunds kommun

.....
Bengt Marsh
Östersunds kommun

Östersund den

Östersund den

.....
Susanne Norrman, ordförande
Destination Östersund

.....
Anna Wersén, VD
Destination Östersund

Östersund den

Östersund den

.....
Namn, organisation

.....
Namn, organisation

Bilaga 1, Analys av de förutsättningar som ligger till grund för prioriterade strategiområdena

En strategi ska ge en beskrivning av nuläget och vilka planer som finns för framtiden. Det är viktigt att ha en klar bild över hur omvärlden ser ut i förhållande till de förutsättningar som de parter som ingår i strategin har.

SWOT-analys av gemensam strategi för universell utformning

Ett sätt att testa en strategis hållbarhet är att göra en SWOT-analys, vilket har gjorts. Analysen är en strukturerad bedömning av förutsättningarna kring genomförandet av strategin. SWOT står för strength, weakness, opportunities och threats (på svenska: styrkor, svagheter, möjligheter och hot). Dessa förutsättningar finns kring och i organisationen. Vilka inre och yttre faktorer är det som underlättar respektive försvårar för strategins genomförande?

Styrkor och svagheter är de parametrar som vi i organisationen (det vill säga de parter som enas kring strategin Ett Östersund för Alla) själva kan styra och ta beslut kring. Möjligheter och hot ligger utanför organisationen, till exempel att beslut fattas av andra, ekonomiska konjunkturen eller genom lagar och bestämmelser.

	Positiva faktorer	Negativa faktorer
Interna faktorer	<p>Styrkor</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politisk vilja och vision att jobba med Design för alla • Vilja hos näringslivet att prioritera tillgänglighetsarbete • Det finns flera "fanbärare" och goda exempel redan • Flera organisationer besitter god kunskap i ämnet 	<p>Svagheter</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liten samverkan lokalt • Generellt en bristande kunskap kring användbarhet och Design för alla • Bristande dialog med kunder/mottagare av tillgängliga tjänster och produkter • Bristande information och marknadsföring av det som finns
Externa faktorer	<p>Möjligheter</p> <ul style="list-style-type: none"> • En växande efterfrågan på tillgänglig service och produkter • Lagstiftning i förändring som kan skynda på utvecklingen • Extern finansiering finns att tillgå inom EU • Nätverksbygge med andra städer/destinationer pågår 	<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fluktuerande besökssiffror, svikande norsk marknad • Tillgänglighetslagstiftningen används både som "golv och tak" • Ökad exkludering, ökade kostnader för kommunen, och minskade intäkter för näringslivet, om inte det växande behovet av tillgänglighet möts

Denna SWOT-analys har legat till grund för att identifiera de utvecklingsområden som finns för att kunna genomföra strategins intentioner, det vill säga att försöka nå ett mer inkluderande samhälle genom arbetssättet Design för alla. Strategin ska ta sikte på hur vi behåller våra styrkor och tillvaratar våra möjligheter, men också på vilket sätt vi kan eliminera våra svagheter och förebygga risker och hot. Utifrån detta görs prioriteringen av gemensamma strategiområden. Analysen har därför också blivit utgångspunkten för de handlingsplaner som tagits fram för den kommunala förvaltningen, och bör också ligga till grund för de aktiviteter som övriga parter till strategin planerar.

Förtydligande av analysen

Styrkor i Östersund

Den största styrkan Östersund har är att det finns en vilja, både politiskt i kommunen och hos flera delar av näringslivet, att förbättra användbarheten i miljöer till tjänster och produkter.

Det är också en styrka att det finns flera goda exempel på tillgängliga anläggningar och besöksmål, och att flera organisationer har kunskap inom tillgänglighetsområdet. Det finns ett flertal starka ”fanbärare” och ambassadörer som kan och bör lyftas fram.

Hur ska vi göra för att behålla och förbättra våra styrkor?

För att behålla och förstärka de styrkor som analysen påvisar kan följande aktiviteter göras:

- Ställa sig bakom och efterleva strategin Ett Östersund för Alla
- Sprid kunskap om goda exempel och uppmuntra förbättringsarbete

Svagheter i Östersund

Generellt är kunskapen låg när det gäller orsaker till och effekter av bristande tillgänglighet. Speciellt låg är kunskapen när det gäller det specifika arbetssättet Design för alla, det vill säga planera och förutsätta en mångfald och därmed skapa goda generella lösningar, inte sär lösningar. En förklaring till detta kan vara bristen på dialog med kunder och mottagare av tjänster, och förståelse för vilka hinder som andra människor kan uppleva.

Det finns också brister i samverkan mellan de parter som ansvarar för olika delar av tillgängligheten i samhället. Tillgänglighetsarbetet är en servicekedja som inte är starkare än sin svagaste länk – kommun, fastighetsägare och näringsidkare spelar lika viktiga roller. En bättre samverkan är också en förutsättning för att använda de ekonomiska resurserna på bästa sätt, t ex vid ombyggnationer och andra investeringar.

Östersund har, liksom många andra besöksmål och kommuner, brister i att informera både medborgare och besökare hur tillgängligheten ser ut. Det gäller såväl platser och tjänster som har god tillgänglighet som de med sämre användbarhet. God information är en förutsättning för ett fungerande samhälle, och marknadsföring är viktigt när det gäller destinationsutveckling.

Hur ska vi göra för att minimera eller eliminera våra svagheter?

För att minimera de svagheter som analysen påvisar kan följande aktiviteter göras:

- Öka kunskapen inom synsättet Design för alla och funktionshinderperspektivet

- Utveckla och formalisera samverkansformer mellan kommunen, fastighetsägare och näringsliv
- Förbättrad information (objektivt och i marknadsföringssyfte)
- Ökad dialog med målgrupper

Möjligheter för Östersund

Vi ser en växande efterfrågan på tillgänglighet och användbarhet, mycket beroende på det ökade antalet äldre i samhället. De verksamheter som har möjlighet att erbjuda produkter och tjänster som är tillgängliga kommer därmed att få en större målgrupp och potentiellt mer intäkter. För kommunens räkning innebär en förbättrad tillgänglighet i samhället mer självständiga medborgare och potentiellt minskat behov av välfärdstjänster.

En rad olika lagar som har bäring på tillgänglighetsfrågor är under förändring. Exempelvis den förändring av diskrimineringslagstiftningen som väntar från och med den 1 januari 2015. Även lagstiftning som rör utformning av byggnader och platsmark, till exempel Plan- och bygglagen med tillhörande rekommendationer, förfinar kontinuerligt standarder och tillämpning. Tillsammans kan dessa, och andra, lagförändringar bidra till en ökad opinion och diskussion kring tillgänglighet, vilket i sin tur kan leda till en påskyndad utveckling mot mer användbara miljöer, produkter och tjänster. Det finns dock också vissa risker, se nedan under rubriken Risker och hot för Östersund.

Östersund är mer än någonsin en stad bland andra städer i världen. Inom EU skapas möjligheter till ett närmare samarbete mellan länder, men också förutsättningar för finansiering för olika typer av verksamheter. Inom Europa 2020-strategin ryms många av de utvecklingsområden som vi i Östersund vill prioritera, och en satsning på ett mer inkluderande samhälle är ett av dem.

Östersunds kommun har nyligen ingått i tillgänglighetsnätverket Network of Excellence – Towns and Cities for All. Det finns även exempel på nätverk och samarbeten hos andra organisationer som kan utgöra en bra grund för fortsatt samverkan och gemensamma projekt.

Hur ska vi göra för att ta tillvara våra möjligheter?

För att optimera de möjligheter som analysen påvisar kan följande aktiviteter göras:

- Utveckla fler tillgängliga och användbara miljöer, tjänster och produkter
- Utnyttja de möjligheter till finansiering som finns inom EU
- Fortsatt nätverksbygge inom tillgänglighetsområdet

Risker och hot för Östersund

Antalet gästnätter i Östersund ökade under perioden 2008-2012. Under 2013 skedde en markant minskning, där främst sommarmånaderna stod för det största tappet i gästnätter, en utveckling som höll i sig över sommaren 2014. Tack vare en bra utveckling under övriga perioder ser dock 2014 ut att landa på en liten ökning jämfört med 2013. Det är i första hand de norska gästnätterna som minskat och då särskilt kraftigt under sommaren, vilket är oroväckande då Norge är vår största utlandsmarknad. Vintermånaderna har under de senaste

uppvisat en svagt positiv trend. Men även under vintern sviker den norska marknaden, även om det handlar om mindre volymer jämfört med sommaren. Samtidigt men vi kan se en ökning av turister från andra länder, t ex Danmark, Tyskland, Ryssland och Baltikum. Svenskar utgör dock fortfarande den största turistgruppen i Östersund, vilken också har uppvisat en tydlig ökning under det senaste året.⁶ Besöksnäringen är en mycket viktig näring i Östersund, och det är viktigt att vi ser en positiv utvecklingstrend när det gäller antal gästnätter. En förbättrad tillgänglighet och användbarhet skulle bidra till att fler turister kan besöka Östersund.

Som nämndes ovan kan förändringar i lagstiftning inom tillgänglighetsområdet också innebära ett hot. Framst gäller detta för den typ av lagstiftning som sätter upp miniminivåer. Dessa nivåer tenderar att fungera både som ”golv och tak”, det vill säga att verksamhetsutövare och andra inte siktar högre än miniminivån. En låg nivå leder ofta till bristfällig användbarhet och tar oftast fokus på sårbarheter. För synsättet Design för alla behövs en högre ambitionsnivå, där mångfaldsperspektivet är rådande och viljan att göra det som är nödvändigt för några men också användbart för alla. För att synsättet Design för alla ska kunna få ett faktiskt genomslag i Östersund behöver därför kommunen (som ansvarar för att lagen följs) och verksamhetsutövare och fastighetsägare (som kan ha högre ambitioner är att bara följa lagkraven) samverka med varandra. Denna samverkan måste dock utformas utan att rättssäkerhet och objektivitet blir hotad.

Aktuella befolknings- och arbetsmarknadsprognoser från Statistiska centralbyrån påvisar en befolkningsutveckling på nationell nivå med högre andel äldre och färre i yrkesaktiv ålder, vilket kommer att påverka vår samhällsstruktur. Jämtlands län bedöms genomgå en likvärdig utveckling och även om inte Östersunds kommun kommer att vara den mest utsatta kommunen i regionen är det angeläget att i god tid planera för de nya förutsättningarna. Med stigande ålder tillkommer successiva funktionsnedsättningar som en följd av den biologiska åldrandeprocessen och på motsvarande sätt återfinns personer med medfödda funktionsnedsättningar i gruppen äldre. De hinder som finns i samhället gör att personer med funktionsnedsättning ofta hindras att leva ett självständigt liv och istället behöver söka olika former av stöd och hjälp. I många fall betyder detta ett beroende för den enskilde som kan upplevas som påtvingat och samtidigt kostnader för offentlig verksamhet.

Denna utveckling, ofta kallad för den demografiska utmaningen, leder troligen till att både de offentliga kostnaderna kommer att öka och intäkterna hos det privata kommer att minska. Det vill säga – om vi inte gör något. Genom att skapa tillgängliga och användbara miljöer, tjänster och produkter ökar möjligheten till delaktighet för både äldre och personer med funktionsnedsättningar. Hinder för delaktighet kan mycket väl identifieras och tas bort.

Hur ska vi göra för att förebygga och neutralisera risker och hot?

För att förebygga och neutralisera de risker och hot som analysen påvisar kan följande aktiviteter göras:

- Öka kunskapen inom synsättet Design för alla och funktionshinderperspektivet
- Utveckla och formalisera samverkansformer mellan kommunen, fastighetsägare och näringsliv

⁶ Gästnattsstatistik 2008-2014, sammanställt av Nordanalys AB oktober 2014

- Utveckla fler tillgängliga och användbara miljöer, tjänster och produkter

Prioritering av strategiområden

SWOT-analysen visar på att Östersund, både som offentlig aktör och för det privata näringslivet, har såväl styrkor som svagheter, och besitter möjligheter och kan möta hot, när det gäller att försöka nå ett mer inkluderande samhälle genom arbetssättet Design för alla. Utifrån de aktiviteter som är möjliga att genomföra är det möjligt att identifiera några strategiområden.

Det kan dock finnas många olika sätt att genomföra konkreta handlingar och aktiviteter för att behålla styrkor och förebygga hot, vissa är möjliga att genomföra av alla parter medan andra behöver anpassas utifrån organisationens utseende och verksamhet. I vissa fall kan det också vara nödvändigt för enskilda organisationer och företag att själva göra en SWOT-analys för att i se sina egna förutsättningar mer i detalj. Därför innehåller strategin enbart övergripande gemensamma aktiviteter som kan genomföras av såväl kommunen, näringslivet och fastighetsägarna. Metoden för genomförande kan dock se olika ut mellan de olika parterna.

Följande strategiområden har identifierats:

- Utveckla och formalisera samverkansformer
- Genomföra kunskapshöjande åtgärder
- Förbättra information och genomföra marknadsföringsinsatser
- Utveckla tillgängliga och användbara miljöer, produkter och tjänster

En övergripande metod för att genomföra aktiviteter är sedan att bättre utnyttja de möjligheter till finansiering som finns inom EU.

Bilaga 2, Definition av begrepp

Funktionsnedsättning

Den enskildes nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga, vilken uppstår till följd av en medfödd eller förvärvad skada. Sådana skador, tillstånd eller sjukdomar kan vara livslånga eller tillfälliga (definitionen antagen av Socialstyrelsens terminologiråd)

Funktionshinder

Den begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen. Exempel på begränsningar är svårigheter att klara sig själv i det dagliga livet och bristande delaktighet i arbetslivet, i sociala relationer, i fritids- och kulturaktiviteter, i utbildning och i demokratiska processer. Det handlar framförallt om bristande tillgänglighet i omgivningen. Det är alltså miljön som utgör ett funktionshinder i de fall den blir en begränsning för personer med funktionsnedsättning (definitionen antagen av Socialstyrelsens terminologiråd).

Funktionshinderperspektiv

Begreppet innebär att man tar hänsyn till människors olika förutsättningar, alltså att funktionsförmågorna kan se olika ut hos olika människor, och att produkter, miljöer och tjänster behöver ta det i beaktning. Synsättet Design för alla har ett tydligt funktionshinderperspektiv.

Tillgänglighet

Begreppet har flera olika definitioner, där den vidaste handlar om att tillgänglighet ska definieras som en förutsättning för full delaktighet och jämlikhet i samhället. I första hand ställs begreppet tillgänglighet i relation till funktionshinder. Begreppet blir mer gripbart om man bryter ner det till några olika perspektiv, vilket till exempel myndigheter som Boverket men också funktionshinderrörelsen har gjort. Då talar man om **fysisk** tillgänglighet, **kommunikativ** tillgänglighet, **informativ** tillgänglighet och **(psyko-) social** tillgänglighet. Ibland pratar man om organisatorisk- och ekonomisk tillgänglighet också.

Användbarhet

Begreppet användbarhet finns definierat i den internationella standarden ISO 9241-11 Riktlinjer för användbarhet. Användbarhet är den utsträckning till vilken en specificerad användare kan använda en miljö, produkt eller tjänst. En miljö, produkt eller tjänsts användbarhet bryts ner till **ändamålsenlighet** (med vilken noggrannhet och fullständighet uppgivna mål nås), **effektivitet** (resursåtgång i relation till ändamålsenligheten), **tillfredsställelse** (frånvaro av obehag eller närvaro av behag och positiva attityder) och **användningssammanhang** (ett givet sammanhang där en miljö, produkt eller tjänst används).

Bilaga 3, Styrande och stödande dokument för ökad inkludering inom tillgänglighetsområdet

Internationellt

År 1993 antog FN:s generalförsamling 22 standardregler om delaktighet och jämlikhet för människor med funktionsnedsättning. Dessa standardregler gäller för alla FN:s medlemsländer men är inte juridiskt bindande. Standardreglerna ger konkreta förslag hur ett land kan undanröja hinder för personer med funktionsnedsättning och skapa ett tillgängligt samhälle. Tanken är att länderna på olika sätt skall ta ansvar för att reglerna tillämpas och arbeta för principerna om full delaktighet och jämlikhet. De fyra första reglerna anger vilka förutsättningar som krävs för att uppnå delaktighet. De följande åtta reglerna lyfter fram viktiga huvudområden för delaktighet. De tio sista reglerna beskriver redskap som kan användas för genomförandet och hur reglerna kan omsättas i praktisk handling.⁷

FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning⁸ är till skillnad från standardreglerna juridiskt bindande. Konventionen antogs av FN:s generalförsamling år 2006 och ratificerades av den svenska regeringen år 2008. Artikel 9 i konventionen berör tillgänglighet specifikt, men många av de andra artiklarna förutsätter tillgänglighet för att Sverige ska kunna leva upp till dem. Konventionen tar upp rätten till fri rörlighet, ett självständigt liv, personlig säkerhet, deltagande i samhälls- och kulturliv och mycket mer. Att Sverige ratificerade konventionen innebär att svenska staten ansvarar för att rättigheterna i konventionen förverkligas nationellt, i landets regioner och landsting, samt i alla kommuner. *De aktiviteter som föreslås i strategin "Ett Östersund för alla" kommer att hjälpa Östersunds kommun att leva upp till FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning.*

EU:s funktionshinderstrategi 2010-2020⁹ ska ge personer med funktionsnedsättning möjligheter att delta i samhället på lika villkor i hela EU, bland annat att kunna utnyttja sina rättigheter som EU-medborgare. Strategin, som har namnet "Nya åtgärder för ett hindersfritt samhälle i EU" är ett led i arbetet med att genomföra FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. EU har fastställt åtta olika insatsområden: tillgänglighet, delaktighet, lika rättigheter och likabehandling, sysselsättning, utbildning, socialt skydd, hälsa och utrikespolitik. För varje område anges viktiga åtgärder. Inom området tillgänglighet är utgångspunkten att människor med funktionsnedsättning ska ha tillgång till den fysiska miljön, färdmedel, IT-system och andra resurser och tjänster på samma villkor som andra. Några av de åtgärder som finns med är att arbeta för att tillgänglighet och design för alla skall ingå i utbildningar, att säkerställa tillgängliga produkter och tjänster; att bidra till framväxandet av en EU-gemensam marknad för hjälpmedel och att överväga lagstiftning om tillgänglighet med standards inom fler sektorer.

⁷ Läs mer om FN:s standardregler på <http://www.regeringen.se/sb/d/15148/a/170493> eller <http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=26>

⁸ Hela konventionen och det fakultativa protokollet finns att läsa på <http://www.regeringen.se/sb/d/11071/a/123615>

⁹ Läs mer om EU:s funktionshinderstrategi på http://ec.europa.eu/justice/discrimination/disabilities/disability-strategy/index_en.htm

Nationellt

I juni 2011 presenterade regeringen sin **strategi för genomförande av funktionshinderpolitiken 2011-2016**¹⁰. Syftet med strategin är att presentera politikens inriktning, med konkreta mål för samhällets insatser samt hur resultaten ska följas upp under de kommande fem åren.

Grunden för funktionshinderspolitiken finns i den nationella handlingsplanen ”Från patient till medborgare” (prop. 1999/2000:79)¹¹. Målen och inriktningen för handlingsplanen slår fast att Sverige ska vara ett samhälle som utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhället och jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, män och kvinnor med funktionsnedsättning. Regeringen slår också fast att synsättet Design för alla ska genomsyra statens arbete inom arkitektur, formgivning och design men också vara ett genomgående kriterium vid upphandlingar och i verksamheter. De nationella målen är ständigt aktuella och har ingen borte tidsgräns.

I uppföljningen (2009) av handlingsplanen ”Från Patient...” drog regeringen slutsatsen att fler åtgärder behöver sättas in, och att arbetet måste förändras för att bli mer effektivt. Därför tillkom denna mer konkreta strategi, för utformning av insatserna under närmaste fem åren, dvs. 2011-2016. Nio prioriterade områden identifierades och fick inriktningsmål, och 17 myndigheter fick i uppdrag att formulera delmål till dessa.

De nio strategiområdena är:

- Arbetsmarknadspolitik
- Socialpolitiken
- Utbildningspolitiken
- Transportpolitiken
- IT-politiken
- Ökad fysisk tillgänglighet
- Rättsväsendet
- Folkhälsopolitiken
- Kultur, medier och idrott

Utöver dessa områden har Konsumentverket enligt sin instruktion ett särskilt ansvar för funktionshindersfrågor.

Myndigheten för Delaktighet, MFD (före detta Myndigheten för handikappolitisk samordning, Handisam) har i uppdrag att inom ramen för ordinarie verksamhet ansvara för uppföljningen av strategins mål och insatser, samt för att utveckla ett sammanhållet system för att beskriva och analysera utvecklingen. Uppföljningssystemet heter ”Hur är läget?”. MFD har också i uppdrag att följa upp hur landets regioner, landsting och kommuner arbetar med den nationella funktionshinderstrategin, och stödja de samma i detta arbete. Regeringen kommer att senast våren 2017 redovisa en slutlig uppföljning av strategin för funktionshinderspolitiken, utifrån det underlag som MFD samlar in.

¹⁰ Strategin i sin helhet, även som lättläst, finns på <http://www.regeringen.se/sb/d/14025/a/171269>

¹¹ Handlingsplanen finns att läsa på <http://www.regeringen.se/sb/d/198/a/1478>

Sveriges riksdag beslutade den 24 juni 2014 om propositionen 2013/14:198 **Bristande tillgänglighet som en form av diskriminering**. Beslutet innebär att bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning införs som en ny form av diskriminering i diskrimineringslagen¹². Det nya diskrimineringsförbudet gäller från den 1 januari 2015 inom alla samhällsområden där diskrimineringslagens övriga regler gällde tidigare, med undantag för tillhandahållande av bostäder. Innan lagändringen trädde ikraft finns det ett diskrimineringsförbud mot bristande tillgänglighet som endast gäller inom delar av arbetslivet och utbildningsområdet.

Bristande tillgänglighet betyder att en person med funktionsnedsättning missgynnas därför att man inte gjort skäliga tillgänglighetsåtgärder för att personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan funktionsnedsättning. Vilka åtgärder som är skäliga bedöms utifrån bland annat lagens krav på tillgänglighet samt praktiska och ekonomiska förutsättningar.

Det finns en rad undantag från diskrimineringsförbudet, till exempel att i frågan om tillhandahållande av varor och tjänster gäller inte förbudet för företag med färre än tio anställda. Detta, många av de andra undantagen, gör att lagändringen kan uppfattas som tämligen tandlös. Det är dock principiellt viktigt att bristande tillgänglighet blir en diskrimineringsgrund, samt att enskilda får ett effektivare rättsmedel genom möjlighet till diskrimineringsersättning.

Kommunallagen reglerar formerna för den kommunala demokratin. Olika verksamheter i kommuner och landsting, som skola, äldreomsorg och socialtjänst, regleras genom olika speciallagar. Alla dessa lagar påverkar på olika sätt, och i olika omfattning, hur kommunen ska förhålla sig till funktionshinderfrågor, men flera av lagarna omfattar också privata verksamheter, såsom arbetsgivare och fastighetsägare. Några exempel på lagar och hur funktionshinderfrågor regleras följer nedan.

Kommunallagen slår fast att kommuner och landsting ska behandla sina medborgare lika, och lagen ställer också krav på att förtroendevalda med funktionsnedsättning ska kunna delta i handläggningen av ärenden på samma villkor som andra förtroendevalda. I **Språklagen** förtydligas svenskans och andra språks ställning i det svenska samhället. Myndigheter och andra offentliga organisationer har ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas. Samma ansvar gäller främjandet av de nationella minoritetsspråken och av det svenska teckenspråket. I **Plan- och bygglagen** ställs övergripande krav på bebyggelsemiljön. Lagen säger att inom områden med sammanhållen bebyggelse ska miljön utformas så att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga kan använda området. Plan- och bygglagen ställer också krav på att *enkelt avhjälpa hinder* mot tillgänglighet i allmänna lokaler och på allmänna platser ska undanröjas. **Lagen om offentlig upphandling** gäller vid offentlig upphandling av varor och tjänster, och säger att tekniska kriterier ska ta hänsyn till tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning eller utformning med tanke på samtliga användares behov. **Arbetsmiljölagen** betonar bland annat att arbetsförhållandena ska anpassas till människors olika fysiska och psykiska förutsättningar. **Skollagen** säger att utbildningen ska ta hänsyn till elever med behov av särskilt stöd. **Socialtjänstlagen** säger, bland annat, att socialnämnden ska arbeta för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sina liv får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och leva som andra. **Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade**

¹² <http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/utskottens-dokument/betankanden/arenden/201314/au8/>

(LSS) är en rättighetslag om insatser för särskilt stöd och särskild service till personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd, personer med betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning efter hjärnskada i vuxen ålder, samt personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar som uppenbart inte beror på normalt åldrande.

Regionalt och lokalt

Ett av de övergripande gemensamma målen i alla politiska nivåer är att nå en hållbar tillväxt, ur såväl ekonomiskt som socialt och ekologiskt perspektiv. En framgångsfaktor för att nå socialt hållbar tillväxt är att skapa ett mer inkluderande samhälle, det vill säga ett samhälle som förutsätter och tillåter en mänsklig mångfald. Funktionshinderperspektivet är en viktig beståndsdel i detta arbete.

”Jämtland/Härjedalen 2030 – Innovativt och attraktivt” är namnet på **länets regionala utvecklingsstrategi (RUS)**. En RUS är den regionala nivån av politiska styrdokument, där EU 2020-målen utgör europainivån och den nationella strategin för regional tillväxt är det nationella styrdokumentet. De styrdokument som beslutas på lokal (kommunal) nivå behöver kommunicera med RUS, och vice versa.

På kommunal nivå är **översiktsplanen** ett av de viktigare styrdokument. En översiktsplan är ett strategiskt dokument som ska uttrycka kommunens avsikter för den fysiska miljön i framtiden. Planen är inte juridiskt bindande men ska vara vägledande för många olika typer av beslut. Planen har till uppgift att hjälpa till att klara av de utmaningar som kommunen står inför, till exempel att antalet äldre ökar och därmed också antalet personer med funktionsnedsättning. Östersunds kommun antog den nya översiktsplanen Östersund 2040 i mars 2014, och planen fastslår att ”Synsättet Design för alla ska användas som en grundambition i planering och byggande för att skapa ett samhälle som är inkluderande och tillgängligt för alla”.¹³ *Strategin ”Ett Östersund för alla” har till uppgift att klargöra hur kommunen i samverkan med privata aktörer kan skapa ett mer inkluderande samhälle i enlighet med översiktsplanens ambitioner.*

Tillväxtplanen är ett annat viktigt styrdokument för en kommun. Östersunds kommun antog våren 2013 en ny **tillväxplan, ”Mer [*] Östersund”**. Tillväxtplanens tre huvudmål är Mer människor, Mer jobb och Mer bostäder. Sju tillväxtområden har genom bred dialog prioriterats fram och de är välkomnande, kreativitet, företagsamhet, kunskap, omtanke, kultur och attraktiva boenden. **Landsbygdsstrategin** för Östersund 2014-2020 är en del av nya Tillväxtplanen. Målet är att Östersunds kommun ska vara en bättre plats att bo, leva, verka och växa i – oavsett om det är i staden eller på landsbygden. Landsbygdsstrategin ska fungera som ett stöd för hur invånare och företagare på landsbygden kan arbeta för en långsiktig utveckling på landsbygden. För att nå de övergripande tillväxtmålen kopplas program, strategier och handlingsplaner till de olika tillväxtområdena under hela planperioden.

Strategin ”Ett Östersund för alla” kommer att fungera som en av dessa strategier, med koppling till flera av tillväxtområdena.

¹³ Översiktsplan Östersund 2040, sid. 17

Bilaga 4, Handlingsplaner för de kommunala nämndernas verksamhetsområden (separat bilaga)